

MESAROŠ, Arpad Franjo, slikar (Osijek, 3. IV. 1904 — 17. III. 1970). Školovao se u Osijeku, Beču i Zagrebu. Slikao portrete, pejzaže i mrtve prirode. Naginje ekspresivnu izrazu, što ga ostvaruje impulzivnim potezima kista i snažnim koloritom (*Ratkov dol kod Musića*, 1940; *Stabla kraj potoka*, 1953; *Crvena kuća*, 1960). Slikao dječje portrete, bavio se crtežom i akvarelom.

LIT.: O. Švajcer, Arpad Franjo Mesaroš (katalog), Osijek 1974. — Isti, Arpad F. Mesaroš — zaboravljeni slavonski slikar, ŽU, 1980, 29—30. O. Šr.

MESINGER, Bogdan, književnik i likovni kritičar (Šid, 25. XII. 1930). Završio je Filozofski fakultet u Zagrebu gdje je i doktorirao 1984. tezom o Slavku Kolaru. Književne radove objavljuje od 1950. Predaje na Pedagoškome fakultetu u Osijeku od 1980. Bavi se problemima lik. umjetnosti, posebno medaljerstvom; objavljuje članke i studije u periodicima, poglavito o hrv. umjetnicima te monografije i kataloge.

BIBL.: Likovne impresije, Vinkovci 1971; Svaralački nesporazum, Vinkovci 1973; Crlenjak, Borovo 1987; Predrag Goll - skicirke, Osijek 1987; Traktat o medalji — Treći Memorijal Ive Kerdića (katalog), Osijek 1987; Četvrti Memorijal Ive Kerdića (katalog), Osijek 1990; Medaljer Vanja Radauš — Peti Memorijal Ive Kerdića (katalog), Osijek 1993. O. Šr.

MEŠTRIČEVIĆ, Petar, klesar (XV. st.). Podrijetlom iz Splita, nastanjen u Zadru. Udružio se 1488. s klesarom Mihovилоm Jakovićem; sljedeće godine klesao je prozore ukrašene reljefima, životinjskim glavama i obiteljskim grbom zadarskomu plemiću Saladinu Soppeu, a 1500. vadi kamen iz kamenoloma u luci Ovčjoj na Dugome otoku.

LIT.: C. Fisković, Zadarski sredovječni majstori, Split 1959, str. 26, 60, 61.

MEŠTROVIĆ, Ivan, kipar (Vrpolje u Slavoniji, 15. VIII. 1883 — South Bend, SAD, 16. I. 1962). Djetinjstvo je proveo u Otavicama kraj Drniša. Tu je kao samouk stjecao prva likovna iskustva rezbareći pastirskom britvicom u drvu i mekom kamenu. U toj je sredini još bila živa tradicija narodnoga pjesništva. Nakon kraćega naukovanja u klesarskoj radionici H. Bilinića u Splitu (1900), odlazi u Beč gdje se školuje na Akademiji (1901—05). Među profesorima na Akademiji vidljiv trag u njegovu kasnijem djelu ostavio je arhitekt O. Wagner. Na njegovo formiranje, međutim utječe znatnije opća duhovna klima u Beču kojoj pečat daje pokret secesije, tada na vrhuncu. Na izložbi bečke secesije 1903. prvi put javno izlaže svoja djela. Značajno je njegovo sudjelovanje na Prvoj jugoslavenskoj umjetničkoj izložbi u Beogradu 1904. te na izložbi Hrvatskoga društva umjetnosti u Zagrebu 1905. Već s tim prvim istupima stječe glas izvanredno nadarena i osebujna umjetnika.

Na izložbi bečke secesije upoznao se s djelima franc. kipara A. Rodina. Narednih godina pokazivat će veliko zanimanje za eur. kiparsku baštinu, te za staro egipatsko i asirsko kiparstvo. Ta će nova i proširena iskustva djelovati na njegovo umjetničko sazrijevanje i idejno određenje tijekom prvoga desetljeća, o čemu govore književna djela koja čita (Tolstoj, Stirner, Nietzsche) kao i krug prijatelja iz domovine (među njima je i I. Vojnović, koji mu čita svoje djelo »Smrt majke Jugovića«). Osobito je važnu ulogu u Meštrovićevu formiranju imalo njegovo političko uvjerenje; ono će ga navesti na zamisao o nekoj vrsti političko-umjetničkoga programa, s kojim nastupa krajem prvoga i početkom drugoga desetljeća.

Većina je ranih Meštrovićevih radova simbolične tematike (*Posljednji cjelov*, *Mislilac*, *Strast*). U taj se tematski krug ubraja i *Zdenac života* (1905), prvo njegovo remek-djelo; rađeno je na Rodinov način, obilježeno pokrenutom formom i svjetlosno aktivnom površinom skulpture. Istodobno nastaje vrlo dobar portret T. Krizmana, kao i prvi Meštrovićev javni spomenik posvećen splitskome pjesniku L. Botiću. God. 1908. prelazi u Pariz, gdje nastaje tzv. *Kosovski ciklus*. Riječ je o pokušaju stvaranja i umjetničkoga oživljavanja nacionalnoga umjetničkoga mita. Ciklus obuhvaća neke od najboljih radova I. Meštrovića: *Banovića Strahinju*, *Miloša Obilića*, *Sjećanje*, *Veliku udovicu*, *Majku* (1908), *Kraljevića Marka* (1910). Nakon izložaba u Beču (1910) i Zagrebu (1910), radovi pobuđuju veliko zanimanje na Svjetskoj izložbi u Rimu (1911), gdje M. sa svojim prijateljima iz hrv. udruge »Medulić« izlaže u paviljonu Kraljevine Srbije.

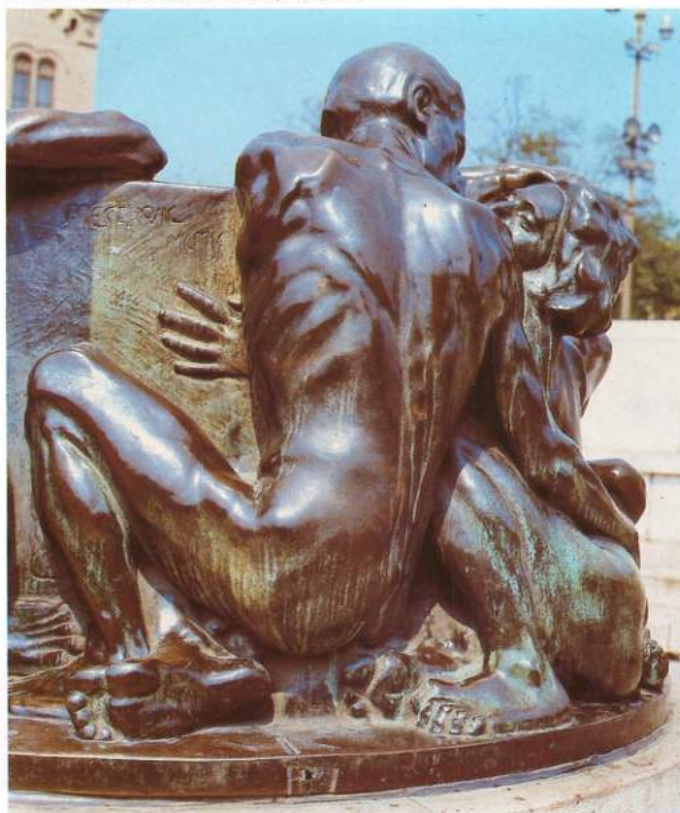
Uoči I. svj. r. M. se okreće vjerskim temama. Patetična stilizacija ustupa sve više pred izražavanjem emotivnih stanja, o čemu svjedoče drveni reljefi nastali za vrijeme rata. Vedrije i poetičnije raspoloženje probija krajem ratnoga razdoblja u nizu varijacija na temu žene s muzičkim instrumentom (1918). Nakon rata vraća se u domovinu; tada započinje dugo i plodno razdoblje njegove kiparske djelatnosti. God. 1923—42. bio je i

I. MEŠTROVIĆ, *Kraljević Marko*. Split, Galerija Meštrović

rektor zagrebačke Akademije likovnih umjetnosti. Novo razdoblje započinje izgradnjom grobne kapele obitelji Račić u Cavtatu (1920—23). U radovima iz 20-ih godina ponovno jača klasična sastavnica. Razmišlja o sredozemnoj baštini i Michelangelu, o kojemu 1926. objavljuje traktat u »Novoj Evropi«. Mjeru te nove klasičnosti pokazuju *Žena s violinom* (1922), *Kontemplacija* (1923), *Majka koja zavjetuje dijete* (1927), te serija ženskih aktova, uvijek raskošno bogatih, uznemirene ili suspregnute

I. MEŠTROVIĆ, *Zdenac života* u Zagrebu, detalj

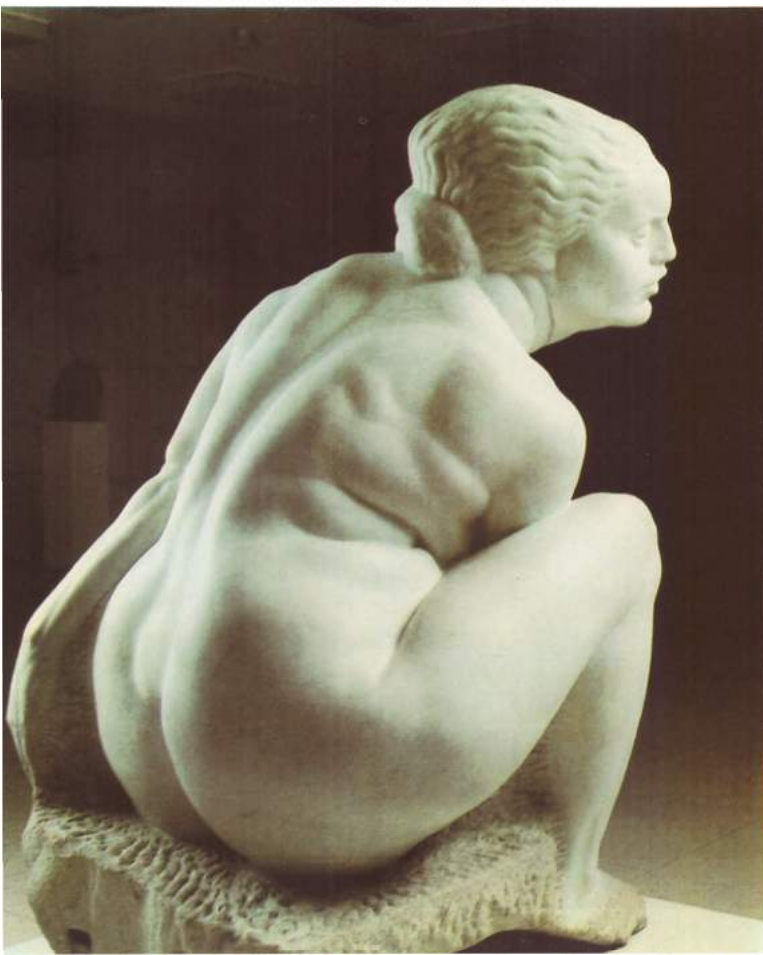

I. MEŠTROVIĆ, *Sjećanje*. Beograd, Narodni muzej

I. MEŠTROVIĆ, *Udovica*. Beograd, Muzej savremene umetnosti

čulnosti (*Psihe*, 1927; *Ženski akt*, 1928). Dvadesetih godina M. također u nizu velikih javnih spomenika (*Marulić*, *Strossmayer*, *Grgur Ninski*, *Indijanci*) potpuno razvija svoje shvaćanje spomenika kao snažnoga plastičnoga znaka s naglašenim i čitljivim obrisom.

Narednih desetak godina osjeća se stagnacija u njegovim kiparskim ostvarenjima, unatoč nesmanjenoj aktivnosti u kojoj određeno mjesto zauzimaju i graditeljski projekti (*Dom likovnih umjetnosti* u Zagrebu, 1938) te kiparsko-graditeljski (*Spomenik neznanom junaku na Avali*, 1938). Ipak, na kraju toga razdoblja s *Adamom* i *Evom* (1941) i *Majkom* s *djetetom* (1942) M. čistim plastičnim instinktom uspijeva osloboditi iz drva golemu i zbijenu snagu svojih likova.

U svibnju 1942. odlazi u Rim, odatle u Švicarsku (1943) i napokon u Sjedinjene Američke Države (1947). Poslije 1945. nastalo je još nekoliko njegovih važnijih radova, među kojima *Job*, *Atlantida* i *Perzeфона* (1946). Potkraj života u SAD se posvećuje pedagoškom radu: najprije u Syracuse, potom u South Bendu. U razmjerno mnogobrojnim radovima iz toga razdoblja prevladavaju biblijske teme i portreti.

Ličnost angažirana u javnome i političkome životu svojega vremena, povremeno graditelj a potkraj života pisac i slikar, M. se najsnažnije i cjelovitije izrazio u kiparstvu. On je nesumnjivo najistaknutiji hrvatski kipar u XX. st. i jedan od rijetkih naših umjetnika čije je djelo u svoje vrijeme doživjelo svjetska priznanja. Zahvaljujući izvornoj snazi svoje nadarenosti, sposobnosti oblikovanja plastične materije i golemoj ustrajnosti s kojom je ostvario gotovo tisuću skulptura, M. ide u red najistaknutijih lik. stvaralaca prve pol. XX. st. Premda s bližim ili daljim prethodnicima nije imao neposrednih veza, djelovao je na uspostavljanje tradicije hrv. kiparstva modernoga doba; snažno je utjecao na svoje suvremenike i mlade kolege (T. Rosandić, M. Studin, D. Penić), te na kiparske početke mnogih kipara (F. Kršinić, A. Augustinčić, I. Lozica, kod Slovenaca na braću Kralj).

Prigodom brojnih istupanja na samostalnim ili skupnim izložbama u najvećim svjetskim kult. središtima u prva četiri desetljeća svoje umjetničke djelatnosti, M. je izazivao veliku pozornost i priznanja publike i kritike. U 50-im i 60-im godinama u svijetu, a djelomično i u zemlji, kritika je za nj pokazivala sve manje zanimanja. Tek u najnovije vrijeme, kada popušta isključivost zastupnika radikalnoga modernizma, stvaraju se uvjeti za nepristranu ocjenu I. Meštrovića kao kipara svjetskoga značaja. Velika retrospektivna izložba njegovih radova održana u povodu 100. godišnjice rođenja u Zagrebu 1983. navijestila je neminovnost pozitivne promjene u tome smjeru. Zbog nekih svojih teorija o umjetnosti i o poslanju vlastite umjetnosti, s kojima je istupao u mladosti, M. je bio izložen kritici s lijevih pozicija (M. Pijade, M. Krleža, A. Cesarec). Kritici je s istih pozicija bio izložen i zbog političkoga angažiranja o kojemu svjedoči u jednoj od svojih objavljenih knjiga (*Uspomene na političke ljude i događaje*, Zagreb 1969). God. 1952. poklonio je Hrvatskoj Galeriju Meštrović i Crikvine u Splitu, Atelje Meštrović u Zagrebu, obiteljsku grobnicu, crkvicu Presvetoga otkupitelja u Otavicama. God. 1991. kiparova je darovnica osnovana kao »Fundacija Ivana Meštrovića, Zagreb, Split, Otavice«. Pokopan je u obiteljskoj grobnici u Otavicama kraj Drišta.

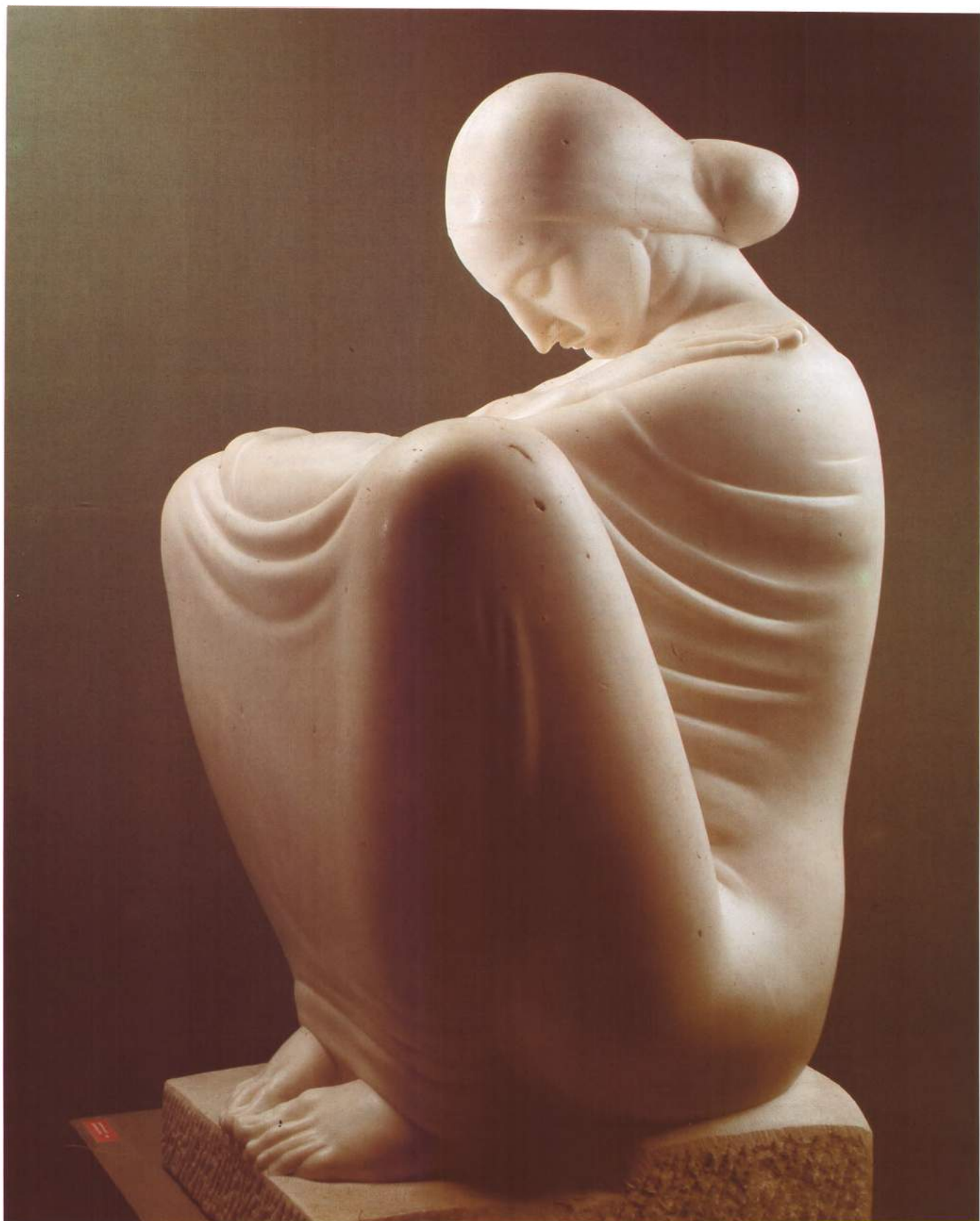
BIBL.: *Michelangelo*, Nova Evropa, 1926, 9–10; *Umjetnikova ispovijest*, Jadranski dnevnik, 1935, 94; *Nekoliko uspomena na Rodina*, Hrvatski glasnik, 1939, 84; *Dennoch will ich hoffen*, Zürich 1943; *Uspomene na političke ljude i događaje*, Zagreb 1969.

LIT.: I. Kršnjavi, *Pogled na razvoj hrvatske umjetnosti u moje doba*, HK, 1905, 1. — Ivan Meštrović, *A Monograph*, London 1919. — K. Strajnić, *Ivan Meštrović*, Beograd 1919. — J. Strzygowski, *Meštrovićevo mjesto u razvoju svetske umjetnosti*, Nova Evropa, 1924, 1. — M. Krleža, *O Ivanu Meštroviću*, Književnik, 1928, 1. — R. Warnier, *Meštrovitich et ses oeuvres récentes*, Gazette des Beaux-Arts (Paris), 1930, 814. — M. Čurčin, *Ivan Meštrović*, Zagreb 1933. — V. Molé, *Ivan Meštrović*, Kraków 1936. — Lj. Babić, *Umjetnost kod Hrvata*, Zagreb 1943. — N. L. Rice, H. H. Hilberry i E. S. Hilberry, *The Sculpture of Ivan Meštrović*, Syracuse 1948. — L. Schmeckebier, *Ivan Meštrović, Sculptor and Patriot*, Syracuse 1959. — Ž. Grum, *Ivan Meštrović*, Zagreb 1961. — Ž. Vidović, *Meštrović i savremeni sukob skulptora s arhitektom*, Sarajevo 1961. — B. Gagro, *Nacrt za razmišljanje o Ivanu Meštroviću*, Telegram, 25 I. 1965. — I. Tupicin, *Ivan Meštrović*, Moskva 1967. — M. Peić, *Ivan Meštrović*, u knjizi: *Hrvatski umjetnici*, Zagreb 1968. — D. Kečkemet, *Ivan Meštrović*, Zagreb 1970. — V. Barbić, *Atelje Meštrović* (katalog), Zagreb 1973. — B. Gagro, *Hrvatska skulptura građanskog perioda*, u katalogu: *Jugoslovenska skulptura 1870–1950*, Beograd 1975. — G. Udvaray i L. Vincze, *Ivan Meštrović*, Budapest 1975. — D. Kečkemet, *Ivan Meštrović*, Beograd 1983. — N. Šegvić, *Ivan Meštrović i arhitektura*, Arhitektura, 1983–1984, 187–188. — A. Adamec, *Ivan Meštrović 1883–1962* (katalog), Beograd 1984. — B. Gagro, *Ivan Meštrović*, Zagreb 1987. — Građa za bibliografiju Ivana Meštrovića od 1899. do 1993, Zagreb 1993.

B. Go.

MEŠTROVIĆ, Matko, povjesničar umjetnosti (Brna na Korčuli, 12. XI. 1933). Diplomirao na Filozofskome fakultetu u Zagrebu 1958, doktorirao

I. MEŠTROVIĆ, *Kontemplacija*. Split, Galerija Meštrović

1978. tezom o teoriji oblikovanja. Boravio u Parizu 1961. i SAD 1969/70. God. 1956–64. bio je lik. kritičar Radio-Zagreba, od 1964. ravnatelj sektora za informacije u Centru za industrijsko oblikovanje u Zagrebu, od 1969. savjetnik generalnog direktora RTV Zagreb, 1987–92. direktor Zavoda za kulturu Hrvatske, potom znanstveni savjetnik u Ekonomskom institutu u Zagrebu. Od 1956. objavljuje lik. kritike. Bio je član umj. grupe »Gorgona« i jedan od osnivača i gl. teoretičara Novih tendencija (1961), gl. urednik revije »Dizajn« (1968/69) i član redakcije časopisa »BIT-international« (1968–72). Zastupa shvaćanje o cjelovitosti suvremenoga plastičnoga izraza u njegovim praktičnim, društvenim i spoznajnim oblicima. Djelovao na unapređivanju industrijskoga oblikovanja i oblikovne kulture; sudjelovao u osnivanju postdiplomskoga studija dizajna na zagrebačkome Sveučilištu (1974) i uspostavljanju vizualnoga identiteta RTV Zagreb početkom 70-ih godina.

BIBL.: *Od pojedinačnog općem*, Zagreb 1967; *Metodologija industrijskog dizajna*, Zagreb 1968; *Obrisi bez obrasca*, Zagreb 1978; *Teorija dizajna i problemi okoline*, Zagreb 1980; *Svijet, svijest i zavisnost*, Zagreb 1983; *Roba i sloboda*, Zagreb 1995. Z. Poz.

METAJNA, selo na poluotoku Barbatu na Pagu. Crkvicu Sv. Marije sagradio je 1487. majstor Nikola Šibenčanin u kasnogotičkim oblicima. I od sela, na vrhu poluotoka, nalaze se ruševine gotičke crkvice Sv. Kristofora.

LIT.: C. F. Bianchi, *Zara cristiana*, II, Zara, 1879, str. 44. — I. Petricoli, *Spomenici srednjovjekovne arhitekture na otoku Pagu*, SHP, 1952, 2, str. 110.

METHUDY, Adolfo, slikar (Beč, 23. IX. 1812 — Zagreb, 2. V. 1892). Studirao na bečkoj Akademiji i specijalnoj školi za slikanje cvijeća. Bio je učitelj crtanja u Zagrebu (od 1842); njegov privatni učenik bio je i I. Kršnjavi. Crtao je vedute (objavljene kao litografije uz »Agramer Zeitung« 1844. i 1845) i romantične krajolike (Šumski krajolik, 1833). Sudjelovao je na Prvoj dalmatinsko-hrvatsko-slavonskoj izložbi u Zagrebu 1864.

LIT.: M. Schneider, *Gradovi i krajevi na slikama i crtežima od 1800. do 1940* (katalog), Zagreb 1977. — Ista, *Slikar Maksimilijan Methudy*, Anali Galerije Antuna Augustinčića, R.

METHUDY, Maksimilijan, slikar (Zagreb, 15. XI. 1849 — Klanjec, 19. VIII. 1921). Sin slikara Adolfa. God. 1879. upisao se na Akademiju u Beču; 1881. izložio je u Zagrebu kopije triju slika iz galerije bečke Akademije. Bio je crtač građevinskoga odsjeka Zemaljske vlade

(1892–97), učitelj crtanja u Vukovaru (1897–1902) i geometar u Križevcima i Klanjcu. Crtao je vedute Zagreba i okolice i izdavao ih kao litografije u svojem »Artističkome atelieru« u Zagrebu 1886, slikao je portrete u ulju (*Djevojčica sa suncobranom*). Naslikao je ikonostas za crkvu u Bedeniku; bavio se i fotografijom.

LIT.: M. Schneider, *Gradovi i krajevi na slikama i crtežima od 1800. do 1940* (katalog), Zagreb 1977. — Ista, *Slikar Maksimilijan Methudy*, Anali Galerije Antuna Augustinčića, 1991. R.

METKOVIĆ, grad na rijeci Neretvi. Na brdu Predolac, kraj crkve Sv. Ivana, nađeni su keramika i kameni artefakti iz kasnoga brončanoga i željeznoga doba. Na više mjesta potvrđeni su rim. nalazi, što je u vezi s blizom ant. Naronom. M. se prvi put spominje 1422. Na mjestu današnje neoromaničke župne crkve Sv. Ilije bila je starija crkva. Na podnožju i JZ padinama Predolca smjestila se stara jezgra Metkovića s kamenim kućama i uskim uličicama mediteranskoga tipa. U okolici Metkovića brojni su grobni humci te nekoliko naselja gradinskoga tipa iz prapov. razdoblja.

LIT.: R. Jurić, *Prilog arheološkoj karti okolice Metkovića*, u knjizi: *Dolina rijeke Neretve od prethistorije do ranog srednjeg vijeka*, Split 1980. — I. Jurić, A. Mataga i D. Brljević, *Prošlost Metkovića od najstarijih vremena do danas*, Metković 1984. R. Ju.

METROPOLITANSKA KNJIŽNICA ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE, čuva 150 dragocjenih kodeksa XI–XVI. st., iluminiranih i ukrašenih minijaturama, oko 250 inkunabula te vrijednu zbirku starih zemljopisnih karata i atlasa. Obogatio ju je zagrebački biskup Aleksandar Mikulić koji je 1690. kupio zbirku slov. polihistora J. W. Valvasora za 3000 zlatnih dukata i za knjižnicu sagradio zgradu ispred katedrale (srušena 1907). Valvasorova se zbirka sastoji otprilike od 7000 grafika, crteža i akvareliranih crteža, te 2700 knjiga. U grafičkoj zbirci (pohranjenoj od 1948. u HAZU) ima radova znamenitih majstora, osobito njemačkih (A. Dürer, L. Cranach st.), nizozemskih i flamanskih. Knjižnica posjeduje važna djela raznih struka starih autora i izdavača, a pohranjena je od 1914. u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu.

LIT.: Lj. Ivančan, *Metropolitanska knjižnica u Zagrebu*, Narodna starina, 1925, 10. — S. Ubel, *Valvasorova grafička zbirka*, Bulletin JAZU, 1954, 5–6. — Ista, A. Dürer, katalog drvoreza i bakroreza iz Valvasorove zbirke, Zagreb 1955. — Š. Jurić, *Zbirka inkunabula Metropolitanske knjižnice u Zagrebu*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 1962, 3–5. — R. Gotthard-Skiljan, *Justus von der Nyport*, grafika i crteži iz Valvasorove zbirke Nadbiskupije Zagrebačke, Zagreb 1972. — Ista, *Martin Schongauer, Lucas von Leyden i njihovi kopisti u*

A. MEZDJIĆ, *Mrtva priroda sa statuom*, Zagreb, Moderna galerija